

Ebû Amr eş-Şeybânî'nin günümüze ulaşmayan diğer eserleri şunlardır: *Kitâbü Eş'ârî'l-ķabâ'il*, *Kitâbü'n-Nevâdirî'l-ķebîr* (en önemli çalışmalarından biri olduğu anlaşılan bu eserin "ķub-râ", "vüstâ" ve "suğrâ" adlı üç nüshası bulunduğu söylenmektedir), *Kitâbü'l-İbil*, *Kitâbü'l-Hurûf*, *Kitâbü Halkı'l-insân*, *Kitâbü Şerhi'l-Faşîh*, *Kitâbü'n-Nahle* (en-Nahl ve'l-ʿasel). Ayrıca şu eserler hem ona hem de oğlu Amr'a nisbet edilmektedir: *Kitâbü Ğaribi'l-ħadîs*, *Kitâbü'l-Hayl*, *Kitâbü Ğaribi'l-Muşannef*, *Kitâbü'l-Luġât*, *Kitâbü'n-Nevâdir*. Kaynaklarda bu kitapların muhtevaları ve adları hakkında farklı rivayetler bulunmaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ebû Amr eş-Şeybânî, *Kitâbü'l-Cîm* (nşr. İbrâhîm el-Ebyârî v.dğr.), Kahire 1394-95/1974-75, nâşirlerin mukaddimesi, I, 5-48; Ebû Bekir ez-Zübeydî, *Ṭabaķâtü'n-naħviyyîn ve'l-luġaviyyîn* (nşr. Muhammed Ebû'l-Fazl), Kahire 1973, s. 194-195; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Tecdüdd), s. 74-75; a.e. (eş-Şüveymî), s. 308-311; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, VI, 329-332; İbnü'l-Enbârî, *Nüzhetü'l-elibbâ* (nşr. Muhammed Ebû'l-Fazl), Kahire, ts. (Matbaatü'l-Medenî), s. 93-96; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdebâ*, VI, 77-84; İbnü'l-Kiftî, *İnbâhü'r-ruvât*, I, 256-264; İbn Halikân, *Vefeyât*, I, 201-202; İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlik*, VII, 7-8; Safedî, *el-Vâfî*, VIII, 425-426; İbn Hacer, *Tehzîbü'l-Tehzîb*, XII, 182-184; Süyûtî, *Buġyetü'l-vu'ât*, I, 439-440; Brockelmann, *GAL*, I, 119; *Suppl.*, I, 179; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, II, 238; a.m.f., *el-Müstedrek*, Beyrut 1406/1985, s. 118; Sezgin, *GAS*, VIII, 121-123; Ömer Ferruh, *Târîhu'l-edeb*, II, 175; C. Zeydân, *Âdâb*, II, 412-413; Ziriklî, *el-A'âm* (Fethullah), I, 296; Ahmed Abdülgafûr Attâr, *Mukaddimetü's-Şihâh*, Beyrut 1404/1984, s. 71-76; F. Krenkow – Nihad M. Çetin, "Şeybânî, Ebû Amr", *IA*, XI, 450-453; G. Trapeau, "Abû Amr al-Şaybânî", *EI² Suppl.* (İng.), s. 15-16.

HULUSİ KILIÇ

EBÜ AMR ez-ZECCÂCİ

(bk. ZECCÂCİ, Ebû Amr).

EBÜ ARÜBE

(أبو عروبة)

Ebû Arûbe Hüseyin b. Muhammed b. Mevdûd el-Harrânî (ö. 318/931)

Muhaddis.

222 (837) yılı civarında Harran'da doğdu. Sülemî ve Cezerî nisbeleriyle de anılır. 236'da (850-51) hadis tahsiline başladı. Cezîre, Dimaşk ve Irak gibi yerleri

dolaşarak devrinin muhaddislerinden faydalandı. Kendisinden İbn Hibbân, İbn Adî, İbnü's-Sünnî, Ebû's-Şeyh, Hâkim el-Kebîr vb. tanınmış muhaddisler rivalette bulundular.

İbn Adî, Ebû Arûbe'nin hadisleri ve muhaddisleri iyi bildiğini, Harranlılar'ın müftüsü olduğunu söylemekte, Hâkim el-Kebîr de onu gördüğü muhaddislerin en güvenilirini, hâfızası en iyi olanlarından biri, hadisten başka fıkıh ve kelâmı da iyi bilen bir âlim olarak tanıtmaktadır. İbn Asâkir onun ileri derecede bir Şii olduğunu ve Emevîler'in aleyhinde bulunduğunu söylüyorsa da Zehebî bu iddianın haksız ve isabetsiz olduğunu belirtmektedir. Ancak Zehebî'ye dayanarak Ebû Arûbe'yi Emevî taraftarı olarak gösteren F. Rosenthal'in de Zehebî'ye ait metni yanlış anladığı görülmektedir.

Ebû Arûbe el-Harrânî Zilhicce 318 (Ocak 931) tarihinde doksan altı yaşında vefat etti.

Eserleri. 1. *eṭ-Ṭabaķât*. Ashâb-ı kirâma dair olan bu eserden *Munteķâ Ṭabaķâtî Ebî 'Arûbe* adıyla yapılan muhtasarın ikinci cüzünden on iki varaklık bir kısım Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye'de bulunmaktadır (Umumi, nr. 4553). Bazı kaynaklarda *et-Târîh* adıyla geçen kitabının bu eser olduğu sanılmaktadır. 2. *el-Emsâlu's-sâ'ire 'an Resûlillâh*. Yazma bir nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde mevcuttur (Koşuşlar, nr. 1096/21, vr. 212^b-214^a). 3. *Ḥadîşü'l-Cezeriyyîn*. Baş tarafından iki varaklığı eksik olan bir nüshası Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye'de kayıtlıdır (Mecmua, nr. 110, vr. 35^a-52^b). 4. *Ḥadîs*. Bir nüshası Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye'de bulunmaktadır (Mecmua, nr. 94, vr. 96^a-105^a).

Ebû Arûbe'nin *el-Evâ'il*, *el-Emâlî* ve Cezîreli âlimlerin biyografilerine dair *Târîhu'l-Cezîre* (*Târîhu'l-Cezireteyn*) adlı eserleri de kaynaklarda zikredilmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Adî, *el-Kâmil*, I, 147; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist*, s. 286; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, II, 236; İbn Kudâme el-Makdisî, *'Ulema' ü'l-ħadîs*, II, 482-483; Zehebî, *A'âmü'n-nübelâ*, XIV, 510-512; a.m.f., *Tezkiretül-ħuffâz*, II, 774-775; Yâfî, *Mir'âtü'l-cenân*, II, 277; *Keşfü'z-zunûn*, I, 163, 280; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 279; *İzâhu'l-meknân*, I, 124, 214; Ziriklî, *el-A'âm* (Fethullah), II, 253; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, IV, 60; Kettânî, *er-Risâletü'l-musetterafe*, s. 55; Sezgin, *GAS*, I, 176; F. Rosenthal, "Abû 'Arûba", *EI²* (Fr.), I, 109.

M. YAŞAR KANDEMİR

EBÜ ÂSİM en-NEBİL

(أبو عاصم النبيل)

Ebû Âsim ed-Dahhâk b. Mahled b. Müslim en-Nebîl eş-Şeybânî el-Basrî (ö. 212/828)

Muhaddis.

Rebîülevvel 122'de (Şubat 740) doğdu. Benî Şeybân'dan veya onların âzatlılarından olduğu rivayet edilmektedir. Aslen Basralı olup İsfahan'da yetişti ve orada hadis tahsiline başlayarak İbn Ebû Zî'b, İbn Cüreyc, Evzâî, Süfyân es-Sevrî gibi hocalardan ders aldı. Ali b. Medîni, İshak b. Râhûye, Ahmed b. Hanbel, Buhârî vb. âlimler talebeleri arasında yer aldılar. Hocasî Cerîr b. Hâzim de ondan hadis rivayet etti. Hadis yanında dil ve edebiyatla da ilgilendi.

Yahyâ b. Maîn ve İclî Ebû Âsim hakkında *sika**, İbn Sa'd fakih sika, İbn Hibbân da *sadûk** terimlerini kullanmışlardır. Talebelerinden Ömer b. Şebbe onun değerinde bir âlim görmediğini söyler. Ebû Âsim en-Nebîl hadis rivayet ederken eline kitap almaz ve ezberinden rivayette bulunurdu. Ezberindeki rivayetlerin miktarına temas eden Ebû Dâvûd et-Tayâlisî, bunların hepsinin sağlam 1000 kadar hadis olduğunu ifade etmektedir. Bazı rivayetleri *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır. Talebesi Buhârî onun ahlâkî üstünlüğünü belirtir ve giybetin haram olduğunu öğrendiğinden beri kimseyi çektişmediğini kendisinden nakleder. Ebû Ya'lâ el-Halîlî de onun zühd ve takvâsı, ilmi ve hâfıza gücünün mükemmelliği hususunda herkesin görüş birliği ettiğini söyler.

Bazı kaynaklarda ipek ticareti yaptığı kaydedilen Ebû Âsim en-Nebîl uzun yıllar Bağdat'ta yaşadı ve 14 Zilhicce 212 (5 Mart 828) tarihinde burada veya Basra'da vefat etti. 211, 213 ve 214 yıllarında öldüğünü söyleyenler de vardır. Torunu İbn Ebû Âsim önemli eserler yazmış bir kadî ve hadis hâfızıdır.

Uzun burnuyla tanınan Ebû Âsim en-Nebîl şakacı bir tabiata sahipti. "Attiġını vuran; akıllı, asil ve ahlâklı kimse" anlamlarındaki Nebîl lakabının hocası İbn Cüreyc tarafından kendisine verildiği söylenir. Şu'be b. Haccâc talebelerine bir ay müddetle rivayette bulunmayacağına dair yemin ettiğinde Ebû Âsim'in onun yanına giderek hadis rivayetine devam etmesini talep ettiği, yeminine